

Конференција
Попис пољопривреде 2023 – резултати и перспективе
18 - 21. март 2025.
Златибор

Радна снага на пољопривредним
газдинствима у Србији
- родна перспектива

Горана Крстић
Јелена Жарковић

Садржај презентације

- Србија и ЕУ: стање родне равноправности
- Родне разлике на тржишту рада
- Родни јаз и интензитет рада
- Родне неједнакости на диверзификованим газдинствима
- Родне неједнакости на породичним газдинствима
- Родне неједнакости на газдинствима правних лица и предузетника
- Носиоци/менаџери породичних газдинстава према њиховим карактеристикама
- Закључак

Србија и ЕУ-стање родне равноправности

- Србија се налази испод просека земаља Европске уније у погледу стања родне равноправности мереног Индексом родне равноправности
- Индекс родне равноправности мери стање на тржишту рада, располагање новцем и слободним временом, као и домен моћи, односно заступљеност жена у политичким и економским организацијама
- Од 2014. године, откако се спроводи ово истраживање код нас, бележи се спор и мали напредак у вредности индекса

Родне разлике на тржишту рада

- Између два пописа пољопривреде, из 2012. и 2023. године, дошло је до побољшања свих индикатора тржишта рада: стопа запослености је повећана за скоро 20 процентних поена а стопа незапослености је смањена за близу 15 процентних поена
- Побољшања су, ипак, била већа у градским него у сеоским насељима:
  - ✓ запосленост је порасла 22 п. п. у градским и 15 п.п. у сеоским насељима
  - ✓ док је незапосленост опала 17 п. п. у градовима и 11 п. п. у руралним крајевима

Родне разлике на тржишту рада

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Стопа запослености 15-64												
Укупно	45,3	47,5	50,7	52,0	55,2	57,3	58,8	60,7	61,3	61,7	63,9	64,7
Градска насеља	43,4	45,7	49,6	51,3	53,5	56,2	58,2	59,8	60,6	62,2	64,6	65,8
Остала насеља	47,9	50,2	52,4	53,1	57,8	59,0	59,8	62,1	62,3	60,8	62,8	63,0
Стопа незапослености 15-74												
Укупно	24,1	22,4	19,4	17,8	15,4	13,6	12,8	10,5	9,1	11,2	9,6	9,5
Градска насеља	26,9	24,9	21,0	19,6	17,7	15,1	14,0	11,6	9,8	11,3	10,0	9,5
Остала насеља	20,5	18,8	17,0	15,2	12,1	11,6	11,1	8,8	8,1	10,9	8,8	9,4

Родне разлике на тржишту рада

- Стопа запослености је нешто више порасла за жене, а незапосленост се више смањила међу женама него мушкарцима
- Највећи део жена се налази у статусу запослених, чак 82%, док је 9% свих жена било у статусу помажућих чланова домаћинства
- То је побољшање у односу на 2012, када је 73% било запослено а 12% радило као помажући чланови домаћинства
- **Дакле, жене су побољшале не само квантитет већ и квалитет запослености између два пописа пољопривреде**

Родне разлике на тржишту рада

- Али родни јаз опстаје: јаз у стопи запослености на селу је 16,1 п. п. у корист мушкараца и виши је од родног јаза у граду који износи 11,5 пп
- Запосленост на селу је ближа категорији рањиве запослености:
- ✓ 55% свих samozапослених без запослених и 88% помажућих чланова домаћинства ради на селу
- Старије становништво има веће учешће у сеоској него градској популацији у свим регионима осим Београдског
- Жене на селу су истовремено старије не само од жена у граду већ и од мушкараца на селу
- Удео жена без школе на селу 7 пута већи од удела мушкараца док је у граду двоструко већи

Родни јаз и интензитет рада

- Годишње радне јединице (ГЈР) означавају обим рада уложеног у пољопривредну активност на газдинству, изражен кроз еквивалент пуног радног времена (осам сати дневно, 225 радних дана у години)
- Показује степен искоришћености радне снаге на газдинству
- У односу на 2012, број лица запослених у пољопривреди смањен је за 20%, док је број ГЈР смањен за 26%
- **Дакле, не само да је број запослених опао него је још више умањен степен искоришћености њиховог рада**
- Удео жена у ГЈР остао је скоро непромењен у посматраном периоду (39%)

Родни јаз и интензитет рада

- Запослене жене у пољопривреди сконцентрисане су у два **региона**: Региону Шумадије и Западне Србије и Региону Јужне и Источне Србије
- На први регион отпада 47% укупне запослености жена у пољопривреди (и 51% укупних ГРЈ међу женама), док је 30% запослено у другом региону (уз удео од 27% у ГРЈ)

Родни јаз и интензитет рада

- Удео жена у ГРЈ је нешто мањи, у односу на републички просек, на газдинствима највеће **економске вредности**, изнад 25 хиљада евра

	Класе економске величине	2023		2012		2023	2012
		ГРЈ укупно	ГРЈ за жене	ГРЈ укупно	ГРЈ за жене	ГРЈ за жене, %	ГРЈ за жене, %
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	Укупно	476.889	182.027	611.849	238.751	38,17	39,02
	0–2.000 евра	55.694	22.150	137.049	56.845	39,77	41,48
	2.000–4.000 евра	71.140	27.941	136.868	55.313	39,28	40,41
	4.000–8.000 евра	102.526	40.194	156.767	62.114	39,20	39,62
	8.000–15.000 евра	100.686	39.765	93.242	35.952	39,49	38,56
	15.000– 25.000 евра	64.343	24.680	35.714	13.186	38,36	36,92
	преко 25.000 евра	82.500	27.296	52.209	15.341	33,09	29,38

Родни јаз и интензитет рада

- Посматрано према **правном статусу газдинстава**, породична газдинства у потпуности доминирају у радном ангажману жена: имају удео од 98% у укупном броју запослених лица и скоро 96% у ГРЈ
- Обим женске радне снаге према **радном статусу** (на породичним газдинствима) : доминантно расподељен на чланове газдинстава (скоро 60% укупног обима), затим на носиоце породичних газдинстава (19,8%), а најмање има жена у улози стално запослених на породичним домаћинствима (11,3%)

	2023			2012		
	носиоци газдинства	чланови газдинства	породична газдинства – стално запослени	носиоци газдинства	чланови газдинства	породична газдинства – стално запослени
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	19,79	59,46	11,31	13,7	63,8	13,2

Родни јаз и интензитет рада

- Када се посматрају газдинства према **сточном фонду**, користимо условно грло (УГ) као обрачунску јединицу како бисмо број грла различитих врста и категорија свели на упоредиву вредност
- На газдинствима без и са више од 20 условних грла налазимо нешто мањи степен искоришћености женског рада

	2023			
	ГРЈ укупно	ГРЈ жене	удео ГРЈ жена у укупном ГРЈ, %	
	Укупно	476.889	182.027	38,17
	Без УГ	136.451	47.038	34,47
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	0–10 УГ	284.697	114.748	40,31
	10–20 УГ	29.305	11.430	39,00
	≥ 20 УГ	26.437	8.810	33,33

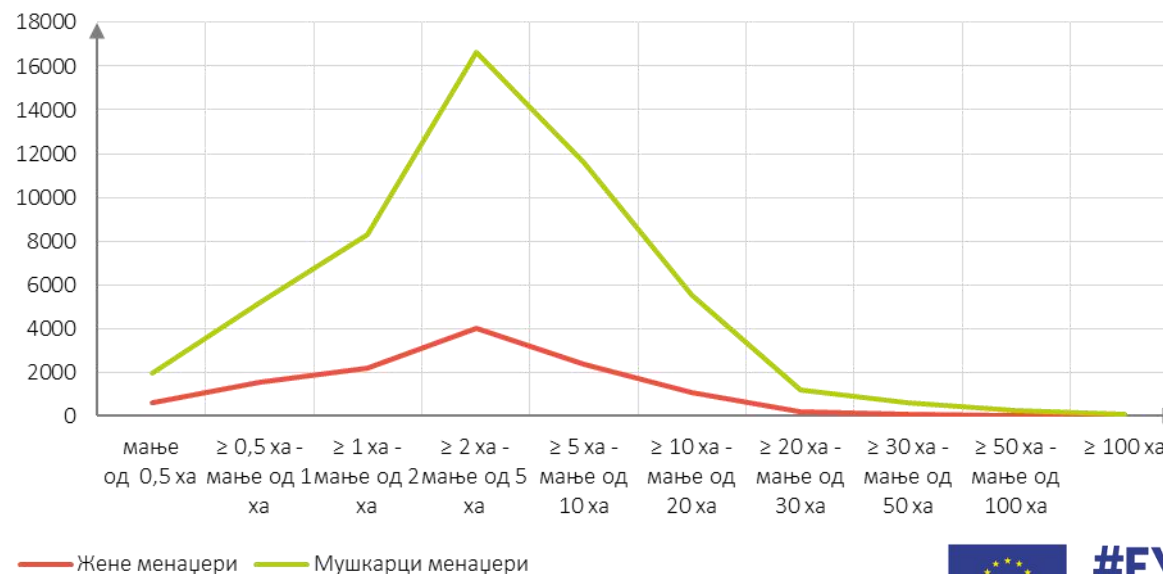
Родне неједнакости на диверзификованим газдинствима

- Још од 1990-их газдинства настоје да диверзификују своје активности и изворе прихода тако што се окрећу новим производима и услугама, по могућству са већом додатом вредности, или запошљавањем чланова газдинства изван пољопривредних делатности
- 12,5% свих пољопривредних газдинстава обавља и друге профитабилне активности у вези са газдинством (најчешће посреди печење ракије, прерада воћа и поврћа и прерада млека.
- Удео жена менаџера у оквиру диверзификованих газдинстава износи 19,1% и одговара просечном уделу жена међу менаџерима свих пољопривредних газдинстава

Родне неједнакости на диверзификованим газдинствима

- Деценију пре њихов удео је био 11,5% те раст од 8 процентних поена није занемарљив. Највећи раст се десио у Београдском региону
- Жене су најбројније међу менаџерима газдинстава која се простиру на површини између 2 и 5 хектара
- У односу на 2012, број жена менаџера порастао је на газдинствима свих величина, сем оних најмањих, испод 0.5 ха
- Тај раст је био знатан, од 26% до 113%

Родне неједнакости на диверзификованим газдинствима

- Посматрано према типу производње, разликујемо 55 врста диверзификованих газдинстава и породичних пољопривредних газдинстава. Просечан удео жена менаџера је 19%
- Типови производње где је удео жена изнад просека, нпр. близу 30% и изнад тога, спадају:
- Производња поврћа на отвореном за индустријску прераду, производња дувана, узгој цвећа и украсног биља у затвореном, узгој поврћа на отвореном за потрошњу у свежем стању, и код газдинстава специјализованих за стоно грожђе

Родне неједнакости на диверзификованим газдинствима

- Посматрано према **економској величини**, домаћинства су разврстана у 12 категорија и њихова вредност се протеже од 2 хиљаде до 3 милиона евра
- Изнадпросечно учешће жена (изнад 19%) налазимо на мањим газдинствима, вредности до четири хиљаде евра, што је био случај и у Попису 2012. године.

Родне неједнакости на пољопривредним газдинствима

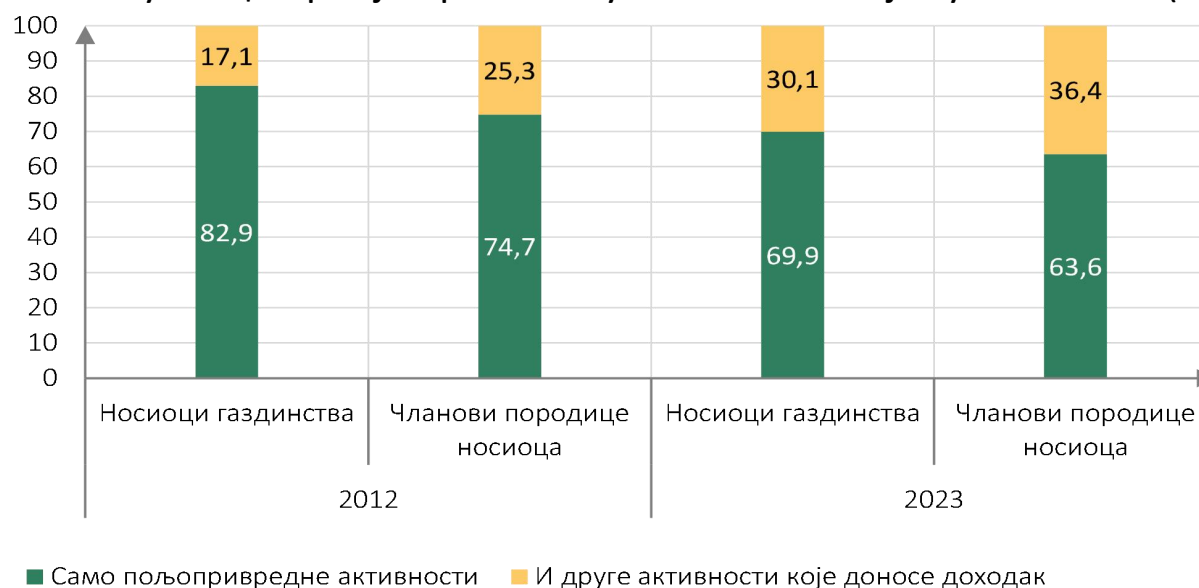
- Жене чине 42,3% лица ангажованих на пољопривредним газдинствима
- Активност жена је знатно мања на газдинствима правних лица (24,3%) него код породичних газдинстава и предузетника (42,6%).
- Жене су знатно ређе од мушкараца ангажоване као носиоци породичних газдинстава и предузетника, а чешће као породична радна снага на газдинству.
- Тек нешто више од петине носилаца газдинстава и менаџера су жене (22,8%), док је учешће жена међу породичном радном снагом 58,7%, а међу сталном радном снагом 23,6%.
- Неравноправан положај жена у области одлучивања на газдинству

Родне неједнакости на породичним газдинствима

- Жене се чешће баве искључиво пољопривредним активностима, док мушкарци чешће обављају и друге профитабилне активности.
- Између два пописа пољопривреде повећан је удео жена које су се бавиле и другим профитабилним активностима сем пољопривреде.

Графикон 6.1. Структура жена чланова породичних газдинства у Републици Србији према типу активности које су обављале (%)

Родне неједнакости на породичним газдинствима

- Чланови газдинства су углавном концентрисани на газдинствима мале економске снаге, а стално запослена радна снага на газдинствима велике економске снаге.
- Не уочава се разлика у дистрибуцији мушкараца и жена чланова газдинства према економској снази газдинства, док разлика постоји код стално запослених

Табела 6.4. Чланови газдинства и стално запослени на породичним газдинствима према полу и економској величини газдинства, 2023. (%)

	Жене		Мушкарци	
	чланови газдинства	стално запослени	чланови газдинства	стално запослени
0–2.000 евра	17,3	5,7	17,3	9,8
2.000–4.000 евра	19,0	6,7	18,7	8,9
4.000–8.000 евра	23,6	15,2	23,3	12,2
8.000–15.000 евра	19,7	16,2	19,4	12,2
15.000–25.000 евра	11,0	14,3	11,1	8,0
преко 25.000 евра	9,5	41,9	10,1	48,8
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Родне неједнакости на породичним газдинствима

- Породична газдинства чији су менаџери жене располажу, у просеку, скромнијим ресурсима у односу на газдинства чији су менаџери мушкарци.

Табела. Учешће породичних газдинстава чији су менаџери жене у укупним ресурсима (КПЗ ха и УГС) и просечна величина газдинстава (просек КПЗ ха и УГС), 2023.

	Учешће породичних газдинстава чији су носиоци жене у укупним ресурсима, %		Просечна величина газдинства			
			КПЗ (ха)		УГС	
	КПЗ (ха)	УГС	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци
Република Србија	20,1	15,4	5,1	6,0	1,6	2,7
Београдски регион	16,0	16,1	3,7	4,6	1,6	2,0
Регион Војводине	22,5	16,5	9,2	11,7	1,9	3,6
Регион Шумадије и Западне Србије	16,5	13,3	3,4	4,5	1,7	2,9
Регион Јужне и Источне Србије	21,7	18,6	4,0	4,4	1,3	1,8

Родне неједнакости на породичним газдинствима

- Иако је укупан број породичних газдинстава у 2023. смањен (19,4%), број газдинстава чији су носиоци жене је благо повећан (5,2%).
- У односу на 2012. годину, дошло је до раста просечне величине коришћеног пољопривредног земљишта, при чему је тај раст био знатно већи за жене, посебно у Региону Војводине.
- Просечна величина коришћеног пољопривредног земљишта у власништву жена носилаца газдинства је повећана скоро за две трећине, а у власништву мушкараца за једну трећину.

Табела: Просечни подаци о фондовима породичних пољопривредних газдинстава у Републици Србији према полу носиоца газдинства

	2012.		2023.	
	жене	мушкарци	жене	мушкарци
Број газдинстава	110 536	518 016	115 549	390 774
Коришћено пољопривредно земљиште, ха	3,3	4,8	5,1	6,0
У власништву	2,4	3,3	3,9	4,4
Узето у закуп	0,8	1,5	1,2	1,5

Родне неједнакости на породичним газдинствима

- Подаци Републичког геодетског завода Србије показују да су нешто више од трећине жена биле власнице или сувласнице пољопривредног земљишта у 2019. (35,5%).
- То представља повећање од око 4 п. п. у односу на 2013. годину.
- Подаци о проценту жена које су власнице пољопривредног земљишта у односу на укупно пољопривредно становиштво (и у односу на власнике пољопривредног земљишта) не постоје
- Ти подаци који се користе за праћење остваривања подциља 5.а.1 индикатора одрживог развоја биће доступни на основу података наредне Анкете о структури пољопривредних газдинстава, која треба да се спроведе 2026.

Родне неједнакости на породичним газдинствима

- Између два пописа пољопривреде просечан број условних грла (УГ) на породичним газдинствима је смањен
- Дошло до смањења просечног броја условних грла на газдинствима чији су менаџери мушкарци (са 2,9 на 2,7), као и на газдинствима чији су менаџери жене (са 1,8 на 1,6).
- Највеће смањење броја УГ за менаџере оба пола било је у Региону Јужне и Источне Србије
- Позитиван тренд повећања просечног броја условних грла на породичним газдинствима чији су менаџери жене био је у Београдском региону и Региону Шумадије и Западне Србије.

Родне неједнакости на газдинствима правних лица и предузетника

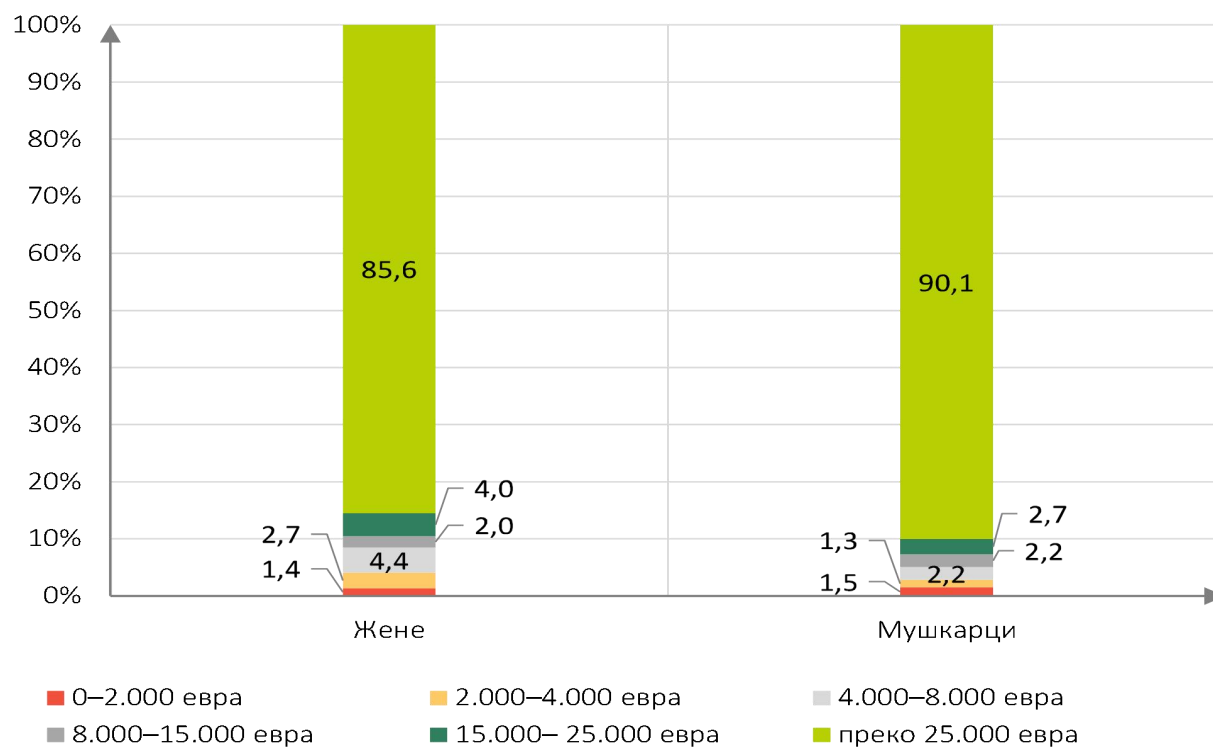
- У односу на 2012. годину, број газдинстава правних лица и предузетника (ПЛП) смањен је за око једну трећину, коришћено пољопривредно земљиште за скоро половину, а број условних грла смањен је за 20%
- То се, поред осталог, може објаснити процесом приватизације, као и гашењем једног дела газдинстава.
- За разлику од породичних газдинстава, највећи део радне снаге на овим газдинствима ангажован је на поседима највеће величине, посматрано по величини коришћеног пољопривредног земљишта и економској снази газдинства.

Родне неједнакости на газдинствима правних лица и предузетника

- На газдинствима ПЛП уочава се знатно већа концентрација стално запослене радне снаге на газдинствима највеће економске снаге (преко 25.000 евра) у односу на породична газдинства

Графикон 6.7. Жене и мушкарци који су стално запослени на газдинствима ПЛП у Републици Србији према економској величини газдинства, 2023. (%)

Родне неједнакости на газдинствима правних лица и предузетника

- Жене менаџери газдинстава правних лица и предузетника на располагању имају знатно мање укупних пољопривредних ресурса ових газдинстава у односу на жене менаџере породичних газдинстава.
- Жене менаџери газдинстава ПЛП на располагању имају само 6% укупног коришћеног пољопривредног земљишта и поседују само 9,4% укупног броја УГ газдинстава ПЛП у Републици Србији
- Посматрано по регионима, највеће учешће коришћеног пољопривредног земљишта оне остварују у Региону Јужне и Источне Србије, а највеће учешће УГ у Региону Војводине.
- Просечна величина КПЗ газдинстава ПЛП за жене менаџере ових газдинстава износи 67 хектара, а за мушкарце 176 хектара, док је просечан број УГ за жене менаџере 87, а за мушкарце менаџере 135. Посматрано по регионима, Регион Војводине предњачи по величини оба показатеља.

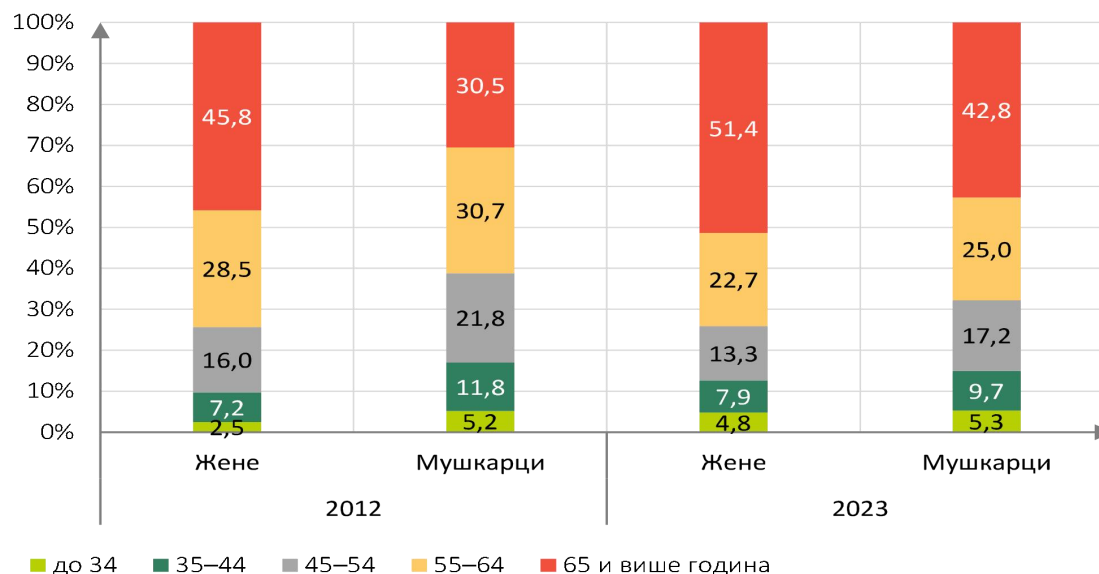

Носиоци/менаџери породичних газдинстава према њиховим карактеристикама

- Жене носиоци породичних газдинстава у просеку су старије од мушкараца (63 према 60, респективно).
- У односу на 2012. годину, мушкараци носиоци породичних газдинстава су старији у просеку за 2 године, док је просечна старост жена непромењена
- У овом периоду дошло је до опадања учешћа старосних група од 45 до 64 године код оба пола, пораста учешћа најстарије групе (65 и више година) и најмађе групе до 35 година

Графикон 6.9. Старосна структура носилаца породичних газдинстава у Републици Србији према полу (%)

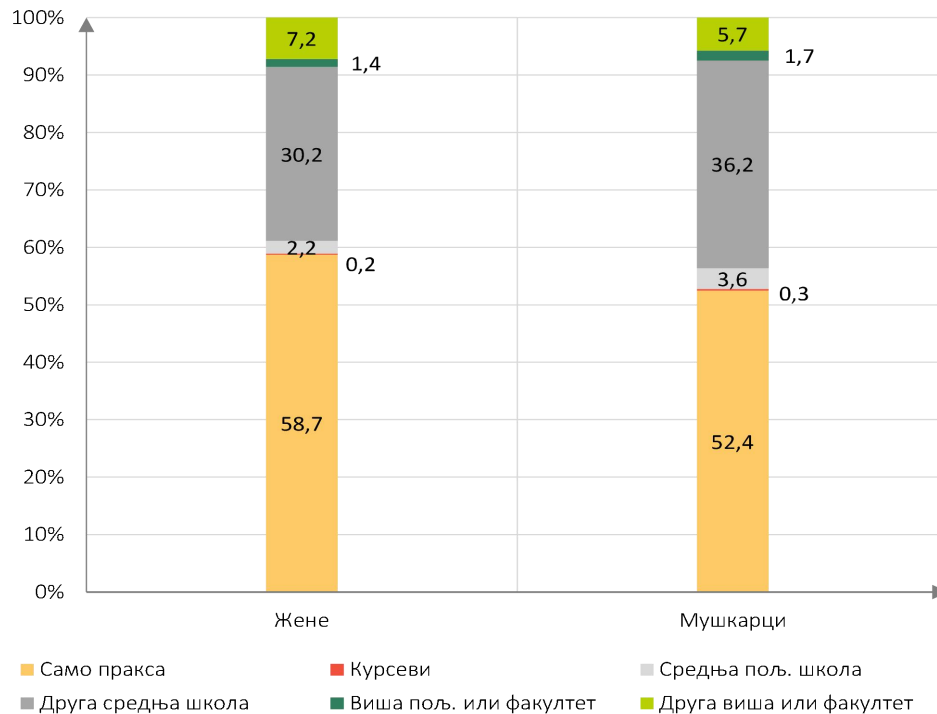

Родне неједнакости на газдинствима правних лица и предузетника

- Образовни профил менаџера породичних газдинстава је неповољан, будући да само 8,6% жена и 7,4% мушкараца има завршену вишу школу или факултет, са занемарљивим учешћем оних са дипломом више школе или факултета из области пољопривреде.

Графикон 6.12. Образовна структура жена и мушкараца менаџера пољопривредних газдинстава у Републици Србији, 2023. (%)

Закључци

- Између 2012. и 2023. дошло до раста стопе запослености и пада незапослености, с тим да су побољшања била већа у градским него у сеоским срединама
- Родни јаз у стопи запослености у корист мушкараца опстаје и већи је на селу него у граду
- Као последица негативних демографских кретања, у односу на 2012, број лица запослених у пољопривреди смањен је за 20%, али је још више смањен интензитет рада, за 26%
- Неравноправан положај жена у области одлучивања на газдинству
- Жене су знатно ређе од мушкараца ангажоване као носиоци породичних газдинстава и предузетника, а чешће као породична радна снага на газдинству

Закључци

- Жене су чешће носиоци мањих, а мушкарци већих породичних газдинстава, посматрано према величини коришћеног пољопривредног земљишта и економској снази
- Жене се чешће баве искључиво пољопривредним активностима, док мушкарци чешће обављају и друге профитабилне активности
- Жене менаџери газдинстава правних лица и предузетника на располагању имају знатно мање укупних пољопривредних ресурса ових газдинстава у односу на жене менаџере породичних газдинстава.

Закључци

- Неједнакости између мушкараца и жена на пољопривредним газдинствима у Републици Србији присутне у свим правним формама газдинства и у свим типовима радног ангажовања
- По читавом низу показатеља уочава се извесно побољшање положаја жена на пољопривредним газдинствима у периоду 2012–2023. године.